

Njoki z golažem

Otroci smo vedno radi hodili v Trst. Saj se ve zakaj, a ne. Je pa bila pot do Trsta dolga in trda. Do Žavelj je bilo treba peš, od tam naprej pa se je šlo z avtobusom. Peš pa nisi šel kar tako žvižgajoč z rokami v žepu, ampak si moral tudi kaj nesti.

Nas je doletela velika sreča. Neko jutro se je mami, ki je šla zajemat vodo v vodnjak zataknilo vedro. Poklicala je očeta, ta pa je iz vodnjaka privlekel pravo žensko kolo. Nekdo od tistih, ki se jim je mudilo obirat mano, je tu neposredno pred državno mejo, odvrigel bičikletu, da je lahko neopazno prešel mejo. Ne vem zakaj nam je moral umazati vodnjak, zakaj je ni raje pustil kar pod uto. To bičikletu je najprej oče uredil za mamo, nato sem jo vozil jaz.

Otroci pa nismo hodili v Trst samo zaradi našega veselja, da bi tam kaj videli ali dobili. V Trst smo šli, zato da smo nekaj nesli čez mejo, pa ne da bi švercali. Če ne drugega smo imeli otroci v vsakem žepu po en zavojček cigaret, pa ne da bi jih pokadili, ampak da jih je mama lahko v Trstu prodala in za razliko nekaj kupila.

Stoletja so namreč Osapci na plečih, oslu, bočikleti ali z vozovi vsak dan tovorili svoje pridelke v Trst in jih tam pošteno prodajali. Od tega so dobro živeli, vsako soboto so jedli ribe, vsako nedeljo meso in za veliki petek tudi bakala. Tudi otroci so večkrat dobili mortadelo ali katero drugo poslastico. Vendar sedaj so vmes med vas in mesto postavili mejo, graničarje in financarje.

Vse kar so lahko sedaj ljudje nesli v svoj Trst, je stalo v eni torbi in v žepih. In to samo enkrat ali dvakrat na mesec. Takratni maloobmejni sporazum je pač določal koliko ena oseba lahko nese s seboj čez mejo za osebno preskrbo: na primer pol litra šnopca, dva zavojčka cigaret, šest jajc in tako naprej. V tem sporazumu pa ni bilo navedeno, da otroci ne smejo kaditi ali piti alkohol. Italijanski financarji so nas zelo grdo gledali in večkrat vse pregledali in prešlatali, ko si šel tam in nazaj. Ne vem zakaj so se tako bali, da bi kdo prodal tudi sedmo jajce v Trstu, mogoče da bi njihovi sicilijanci zaradi tega prodali eno jajce manj, mogoče pa bi si ti istrski kmetje s zaslužkom od tega sedmega jajca tako izboljšali življenjski standard, da jim ne bi bilo treba več optirati iz lačne Jugoslavije v Marshalovo blagostanje. Ko si pa se vračal domov, pa so te pregledali naši, kot da bi se bali, da bi imel kaj več kot ostali iznad Črnega kala.

Italijanski financarji so strogo spoštovali uredbe. Če si kaj preveč nesel čez blok in jim nisi šenkal pol litra šnopca ali zavojčka cigaret, so ti višek vzeli v imenu države. Če je bilo samo kakšno jajce več in si jih lepo prosil, so ti ga vrnil, ko si se vračal domov. To sem tudi videl ob neki priložnosti. Takrat je financar pustil mojo mamo naprej, mene pa poklical v carinarnico. Notri me je zasliševal, kaj nosim in pregledoval, koliko zavojčkov cigaret imam po žepih. Takrat je skozi okence pogledal,

ne boste verjeli, moj nono, ki je že opravil svoj del posla in se vračal iz Cone A. Financarja je lepo prosil, če lahko dobi nazaj eno jajce. Ko jih je nesel čez, mu jih je financar preštel, in ker je imel eno več, mu ga je vzel in postavil na poličko pri okencu k ostalemu zaseženemu blagu. Sedaj je ta financar z oholim nasmeškom in poniževalnimi pripombami pobral eno izmed jajc na polički in se še vedno sedeč stegnil proti okencu, da bo starcu zunaj carinarnice skozi okno vrnil jajce. Ker je sedel skoraj sredi carinarnice, kljub nagibanju okenca ni dosegel, zato se je še bolj nagnil naprej. Njegova oholost in lenoba sta bili preveliki, da bi v pričo otroka in starca vstal ter vrnil jajce, in še enkrat se je stegnil s stolom vred. Ta mu je iznenada kot katapult zletel izpod riti. Ko je padal na trebuh z obrazom na tla pred poniževanim starcem in otrokom je še krepko z nosom udaril ob rob police in z vsemi štirimi od sebe, vendar dvignjeno desnico, v kateri je držal jajce, obležal na tleh. Skočil sem proti njemu in mu iz roke rešil še celo jajce ter ga skozi okence izročil nonotu. Financar pa je kar s tal in med preklinjanjem zasikal "Vada, vada!"

Osapci smo takrat hodili v Trst tudi k zdravniku. Dohtar, h kateremu me je vodila moja mama je znal tudi po slovensko, njegova medicinska sestra pa najbrž ne. Nekoč me je namreč ogovorila po italijansko in ker ji jaz nisem odgovoril, me je vprašala, če govorim samo jezik ščavov. Jaz sem se tako razjezil, da sem jo hotel pljunit, pa me je mama zadržala. Kmalu se je razjasnilo, da uboga malomeščanka sploh ne loči besed Slavo in schiavo. Za njo je bila to samo ena vsebina.

Tako je bilo pač takrat v Trstu. Pa ne samo v Trstu, tudi v Kopru se mi je čez eno leto pripetilo nekaj podobnega, ko je moja nona vprašala neko žensko na stopničkah Čevljarske ulice, kje je farmacija. Tudi ta ji je odgovorila: "Bruta schiava, non sai parlare italiano!"

Takrat so se naše mame in none, ko so morale v Trst z otroci bolj izogibale glavnih ulic, pa ne zaradi takih pripomb. One so bile navajene še na veliko hujše. Izogibale so se jim zaradi trgovin in izložb polnih lepih in sladkih dobrot. Raje so hodile po tistih ulicah, kjer ni bilo izložbenih oken. Izognile so se tudi starim gostilnam, kjer so si nekoč pred vojno, po dobri kupčiji ali delu privoščile vampe ali sardelice.

Če si v tistih petdesetih letih kaj dobil za tisto kar si v torbi in žepih prinesel v Trst, si se vedno vrnil domov grozno lačen. Posebno otroci.

Ko sva tako nekega dne lačna prihajala z mamo proti hiši, so nama že od daleč zadišale vse golaževe vonjave. Prav ločilo se je vonj po pečenem mesu, paradižniku in majaronu.

Mama se je razjezila: "Sedaj, ko me ni bilo doma, je oče zagotovo ubil eno od štirih kokoši in naredil njoke, o katerih sta vidva sanjala že cel mesec. Njoki so za praznike."

Res so bili njoki. Oče je rekel, da si je ena kokoš zlomila nogo in da jo je moral ubiti. Mama pa je samo nekam začudeno, sumičevo in z nasmeškom gledala bogato z mesom obložene njoke. Jaz pa

nisem čakal z vilico v roki. Njoki so bili odlični, meso pa izredno mehko, sladko in dišeče od raznih začimb. Ko sem se najedel sem si začel ogledovati koščice od stegenca. Nekam preveč majhne so bile in bolj malo podobne piščančjim.

Po kosilu sem šel za hišo k svojim živalim. V praznem svinjaku, v katerem tista leta ni bilo prašiča sem imel velikega ježa. Prav ponosen sem bil na njega, tako lep je bil. Vendar tisti dan in naslednje sem ga zaman iskal.